

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

MYND AT WRAIDD Y MATER

www.llyw.cymru

**i helpu i stopio
planhigion dŵr
rhag ymledu**

MYND AT WRAIDD Y MATER

MEWN TRI
CHAM SYML

STOPIO
RHAG YMLEDU

Ewch at wraidd y mater trwy beidio â symud planhigion o byllau dŵr. Gall hyd yn oed ddarnau bychain iawn o blanhigion arwain at broblemau anferth, felly byddwch yn ofalus wrth ofalu am eich pwll dŵr a chael gwared ar ddŵr gwastraff. Dylid gwagio unrhyw ddŵr gwastraff yn ddigon pell o nentydd, afonydd, pyllau dŵr, llynnoedd, neu traeniau sy'n llifo iddyn nhw. Gallech ddefnyddio'r dŵr dros ben ar y lawnt neu i ddyfrhau planhigion yn eich gardd.

'NABOD
EICH PLANHIGYN

Ewch at wraidd y mater wrth ddelio â phlanhigion sy'n tagu planhigion eraill, allai

gymryd eich pwll drosodd a niweidio'r amgylchedd. Gofynnwch am help i ddewis y planhigion iawn ar gyfer maint a phwrrpas eich pwll dŵr, a gofynnwch sut i ofalu amdany'n nhw'n iawn. Dros y dudalen, mae gennym fanylion rhai o'r planhigion allai achosi'r problemau mwyaf.

COMPOSTIO
Â GOFAL

Ewch at wraidd y mater trwy fod yn gyfrifol wrth gael gwared ar blanhigion dŵr. Peidiwch â chael gwared arny'n nhw yn y gwyllt; gallai hyn fod yn anghyfreithlon a gallai'r planhigion niweidio'r amgylchedd. Dylech gael gwared ar blanhigion trwy eu compostio bob tro, neu ddefnyddio eich system gwaredu gwastraff gwyrd lleol. **Peidiwch byth â'u rhoi mewn pwll dŵr neu afon gyfagos**, lle y gallant fynd yn broblem yn fuan iawn. Cyn cael gwared ar y planhigion, gadewch hwy am ychydig oriau wrth y dŵr, fel y gall creaduriaid y pwll dŵr fynd yn ôl i'r dŵr. Gellir tynnu'r planhigion allan yn rheolaidd, ond dylid aros tan yr hydref cyn clirio ar raddfa fawr, pan fyddwch yn tarfu leiaf ar eich pwll dŵr.

Pam ddylech chi Fynd at Wraidd y Mater?

Gall pwll dŵr droi gardd dda yn ardd wych. Mae'n rhywbeth arbennig i'w fwynhau gydol y flwyddyn, ac yn aml yn lloches i fywyd gwyllt. Fodd bynnag, os nad yw'n cael y gofal iawn, gall rhai planhigion dagu'ch pwll. Gallan nhw hefyd sefydlu eu hunain yn y gwyllt, gan dagu ein planhigion brodorol, tagu ein dyfrffyrdd, gwaethygu llifogydd a thynnu ocsigen o'r dŵr, a niweidio pysgod.

Yn ogystal ag achosi pryder mawr o ran yr amgylchedd, maen nhw hefyd yn costio arian. Mae'r gost flynyddol o reoli dim ond tri math o blanhigyn dŵr sy'n tagu planhigion eraill ym Mhrydain yn fwy na £3 miliwn.

Mae perchnogion pyllau dŵr, garddwyr a physgotwyr yn gallu helpu planhigion dŵr i ledaenu yng nghefn gwlad heb yn wybod iddynt. Gall y planhigion hyn greu problem fawr yn fuan iawn. Er enghraifft, gall un o'r planhigion sy'n cael eu disgrifio yn y daflen hon, y dail-ceiniog arnofiol, dyfu 20cm y dydd.

Rheoli eich pwll dŵr yn gyfrifol

Pa blanhigion bynnag rydych yn eu defnyddio, bydd angen ichi reoli eich pwll dŵr. Y rheswm am hyn yw bod yn rhaid gofalu am byllau dŵr, fel gerddi, i sicrhau nad yw'r planhigion yn tyfu'n wyllt. Ond cofiwch, pan fydd yn amser i chwynnu eich pwll dŵr, mae'n bwysig cael gwared ar hen blanhigion ac unrhyw wastraff o'r pwll dŵr mewn ffordd gyfrifol trwy eu compostio neu eu rhoi yn eich bin gwastraff gwyrdd. Peidiwch â rhoi'r planhigion nad ydych eu heisiau i ffrindiau a chymdogion. Byddwch yn lledaenu'r broblem ac yn difetha eu pyllau dŵr nhw.

Trwy wneud rhywbeth syml iawn, fel compostio'r planhigion dŵr nad ydym eu heisiau yn ofalus, gallwn helpu'r amgylchedd a lleihau costau.

Canllaw cyflym i bump planhigyn dŵr estron sy'n tagu pyllau dŵr

Dyma bum enghraifft o blanhigion dŵr estron all dagu'ch pwll dŵr. Os ydych yn dod o hyd i'r math yma o blanhigyn, peidiwch â phoeni – ewch at Wraidd y Mater, a chael gwared arno trwy ei gompostio.

Corchwyn Seland Newydd, (New Zealand pigmyweed neu'r Australian swamp stonecrop)

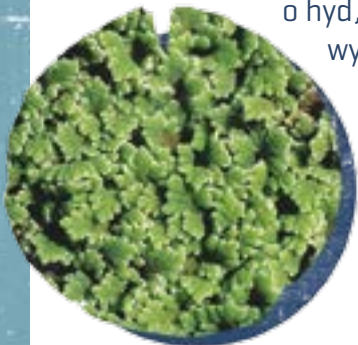
[Crassula helmsii – sydd hefyd yn cael ei werthu o dan yr enw anghywir Crassula recurva, Tillaea recurva Tillaea helmsii]

Gellir ei adnabod pan fydd yn tyfu ar lan y dŵr gan ei ddail cul, tew. Fodd bynnag, mae'n tyfu yn y dŵr yn ogystal ag o dan y dŵr, a hefyd ar dir cyfagos. Prif berygl y chwyn yw ei allu i dyfu'n fatiau trwchus sy'n lleihau golau ac yn cymryd lle'r planhigion brodorol. Gall dyfu o ddarnau bychain iawn, ac oherwydd hynny mae'n lledaenu'n rhwydd i ardaloedd newydd.

Rhedynen y Dŵr (Waterfern neu'r Fairy Fern)

[Azolla filiculoides]

Mae gan y planhigyn hwn ddail bychain iawn ar ffurf cen, sydd ddim mwy na 2.5mm – gan ffurfio planhigion bychain sydd oddeutu 2.5cm o hyd, all dyfu'n glystyrau i lunio mat trwchus. Mae'n wyrdd yn yr haf, ond fel arfer yn troi'n lliw coch nodweddiadol yn yr hydref a'r gaeaf.

Pan fydd y planhigyn hwn yn gorchuddio wyneb y dŵr yn gyfan gwbl, gall fod yn beryglus i blant, anifeiliaid anwes a da byw, allai geisio cerdded arno. Gan fod pob planhigyn unigol mor fach, gall gael ei drosglwyddo ar blanhigion eraill i ardaloedd eraill. Cofiwch fod yn ofalus

bob tro wrth brynu planhigion newydd i'ch pwll dŵr, a gwnewch yn siŵr nad yw rhedynen y dŵr ar y planhigyn.

Dail-ceiniog arnofiol

[Floating pennywort, *Hydrocotyle ranunculoides* – yn cael ei werthu hefyd wrth yr enw water pennywort neu'r pennywort]

Mae ganddo ddail sgleiniog, siâp aren, gydag ochrau crychiog. Pan fydd yn tyfu yn y gwyllt, mae i'w weld fel arfer yn arnofio ar wyneb dŵr croyw llonydd neu ddŵr sy'n symud yn araf. Gall dyfu hyd at 20cm y dydd, gan rwystro unrhyw olau rhag cyrraedd y planhigion eraill a lleihau faint o ocsigen sydd ar gael i rywogaethau brodorol. Trwy ymffurfio'n fatiau trwchus, sy'n edrych fel tir sych, mae'n beryglus i bobl a da byw.

Briallu'r Dŵr

[*Ludwigia grandiflora*, *Ludwigia uruguayensis* neu *Ludwigia peploides* – sydd hefyd yn cael ei werthu wrth yr enw anghywir *Jussiaea*]

Gyda'i flodau melyn llachar, mae'r planhigyn hwn yn arnofio ar wyneb y dŵr, yn ogystal â thyfu ar lannau pyllau dŵr ac afonydd, ac mae'n blodeuo o fis Gorffennaf i fis Awst. Gall Briallu'r Dŵr fynd yn garped trwchus, gan dyfu'n gynt na phlanhigion eraill a thagu rhywogaethau brodorol yn ogystal â dyfrffyrdd.

Pluen parot

[*Myriophyllum aquaticum*] [Gellir ei werthu hefyd wrth yr enw *Myriophyllum brasiliense*, *Myriophyllum proserpinacoides*, Brazilian water-milfoil, neu yn syml fel 'oxygenator']

Mae ganddo ddail gwyrdd llachar [sydd â sglein llwydlas weithiau] sy'n edrych fel plu. Mae i'w gael fel arfer yn tyfu fel planhigyn ymylol mewn dŵr llonydd llawn maeth neu ddŵr sy'n llifo'n araf. Gall dyfu'n rafft trwchus all gystadlu â phlanhigion brodorol a lleihau'r ocsigen yn y dŵr.

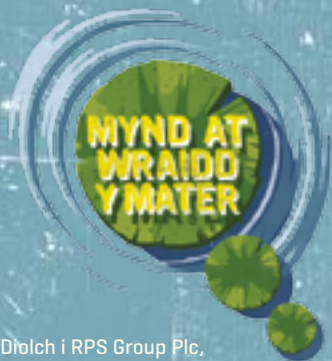
Dewis y planhigion iawn ar gyfer eich pwll dŵr

Mae nifer o blanhigion dŵr eraill ar gael i'w prynu fydd yn rhoi ocsigen yn eich pwll dŵr, yn rhoi lloches i greaduriaid y pwll dŵr ac yn cynhyrchu blodau tlws. Gofynnwch yn eich siop agosaf am gyngor ar ddewis planhigion sy'n addas ar gyfer eich pwll dŵr, ac sydd ddim yn debygol o fod yn broblem i'r amgylchedd.

Cofiwch fynd at wraidd y mater a dod i wybod beth rydych yn ei dyfu. Gofynnwch am yr enw gwyddonol bob tro i osgoi prynu un o'r planhigion uchod yn ddiarwybod. Am ragor o wybodaeth ewch i www.nonnativespecies.org/beplantwise

Cofiwch bod angen gofalu am bob planhigyn dŵr, a'i gompostio'n ofalus. Ewch at Wraidd y Mater!

Am ragor o wybodaeth am ddewis da arall, sut i adnabod planhigion allai dagu planhigion eraill a dolenni defnyddiol, ewch i www.nonnativespecies.org/beplantwise

Diolch i RPS Group Plc,
Trevor Renals, GBNSS
ac Awdurdod Parc
Cenedlaethol
Eryri am y lluniau. .

OGL

© Hawlfraint y Goron 2015
WG 25015

Plantlife

Gweithio mewn partneriaeth gyda
Llywodraeth Cymru
Working in partnership with
Welsh Government